

12.12.2017

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite

Asia **Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto: Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa**

TAUSTATIEDOT

Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot Merja Niemi, opetus- ja kulttuuriministeriö

Kysymykset

Kysymyksiä valinnanvapausslain tavoitteista

Kokonaisuudessaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvien kustannuksien kasvua 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä. Valinnanvapausslain tarkoituksena on edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palveluntuottaja, parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua sekä vahvistaa palvelujärjestelmän kannusteita kustannusvaikuttavaan toimintaan ja jatkuvaan kehittämiseen.

1. Voidaanko ehdotetulla valinnanvapausslailla osaltaan kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?
 - a. kyllä
 - b. kyllä pääosin
 - c. ei pääosin
 - d. ei
 - e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Lakiehdotuksen yleisperustelujen nykytilanteessa kuvataan kuntien vastuu asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä, joka vastuu säilyy kunnilla tulevaisuudessakin.

Yleisperusteluissa kuvataan, miten tätä laajaa hyvinvointitehtävää hoidetaan tällä hetkellä kunnan sisällä monialaisesti ja poikkihallinnollisesti eri toimialojen kesken.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että esimerkiksi tällainen hyvinvointia ja terveyttä merkittävästi edistävä liikunnan palveluketjuun kuuluva liikuntaneuvonta toimii nykyisin noin sadassa kunnassa poikkihallinnollisena työprosessina sosiaali- ja terveystalvelujen sekä liikuntatoimen välillä. Liikuntaneuvontaprosessi saattaa olla osa elintapaohjausta, jolloin asiakas ohjataan terveydenhuollon puolelta läheteellä liikuntalpalveluiden piiriin. Liikuntaneuvonta voi olla myös kevyempää puheeksi ottamista, jota toteutetaan sekä liikuntalpalveluissa että terveydenhuollossa. Liikunnan lisäämisellä ennaltaehkäistään monia vakavampia työ- tai toimintakykyyn liittyviä riskejä tai sairauksia, ja liikunnan kuntouttavilla toimilla saavutetaan takaisin menetettyä toimintakykyä esimerkiksi leikkauksien tai sairauksien jäljiltä. Liikunta on keskeinen tekijä myös, kun vaikutetaan lisääntyvän kakkostyyppin diabeteksen ennaltaehkäisyyn tai sen hoitamiseen.

Lakiehdotuksessa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (HE 15/2017) järjestämisvastuu on maakunnilla, jotka suunnittelevat ja johtavat sosiaali- ja terveystalvelujen kokonaisuutta alueillaan. Esityksessä säädetään siitä, miten maakunnan pitää järjestää asukkaiden lakisäateiset sosiaali- ja terveystalvelut. Järjestämisvastuuseen kuuluu erottaa ko. talvelujen tuottaminen. Talveluntuottajalle on monia velvoitteita, mm. tuottajan on varmistettava, että talvelukokonaisuudet toteutuvat ja talveluketjut toteutuvat sovitusti. Maakunta velvoitetaan laatimaan sopimus kaikkien talveluntuottajien kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että uudessa tilanteessa on turvattava liikuntaneuvonnan talveluketju. Kunnan liikuntalpalvelut ovat liikuntaneuvonnan talveluketjussa yksi toimija eli lakiehdotusta noudatellen talveluntuottaja.

Lakiehdotuksessa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (HE 15/2017) oleva 13 § velvoittaa maakunnan tunnistamaan paljon talveluita käyttävät asiakkaat sekä huolehtimaan talveluketjujen ja talvelukokonaisuuksien määrittämisestä. Paljon talveluita käyttävät asiakkaat ovat monesti sellaisia, jotka hyötyvät laaja-alaisesti yhteen sovitetuista talveluista ja erityisesti talveluista, joilla pystytään ennaltaehkäisemään tai koordinoimaan paremmin kustannuksiltaan raskaiden korjaavien talveluiden käyttöä. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että myös tähän liittyy elintapaohjaukseen kuuluva liikuntaneuvonta.

Liikuntaneuvonta on ns. yhdyspintatehtävä maakunnan ja kunnan välillä. Perusteluteksteissä ei selvästi viitata yhdyspintatehtäviin, mutta valmisteluissa on näistä puhuttu ja esimerkiksi hyte-aluekierroksilla yhdyspintatehtävät kunnan ja maakunnan välillä olivat keskeisesti esillä.

2. Edistääkö valinnanvapauslakiluonnos tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin talveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

3. Antaako lakiluonnos asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko lakiluonnoksen perusteella asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteen sovitettuja palveluja?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

5. Turvaako lakiluonnos palvelujen horisontaalisen ja vertikaalisen integraation?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Hallituksen esityksessä (HE 15/20157 vp, s. 571) esitetään, että järjestämisvastuu koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta siirtyy maakuntiin ja kunnille jää vastuu psykologi- ja kuraattoripalveluista sekä yhteisöllisestä opiskeluhollosta. Opiskeluhoitopalveluiden käytännön järjestäminen maakunnan ja kunnan kesken niin, että osa samaan kokonaisuuteen kuuluvista palveluista järjestetään eri tahojen toimesta, edellyttää uutta moniammatillista yhteistyökäytäntöjen kehittämistä kunnan ja maakunnan välillä. Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan vaarana on, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain 3 §:n 3 momentin mukainen tavoite oppilas- ja opiskelijahuoltopalveluiden kokonaisuudesta hajoaa uudistuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on esittänyt, että maakunnalle säädettäisiin lakisääteinen velvollisuus yhteistyössä kunnan ja opetuksen järjestäjän kanssa huolehtia siitä, että opiskeluhollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö korostaa lisäksi, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain palvelut, palveluiden järjestäjästä tai tuottajasta riippumatta eivät kuulu valinnanvapauden piiriin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö nostaa edelleen esiin huolensa siitä, miten valinnanvapauslainsäädäntö turvaa riittävien yhteistyörakenteiden muodostumisen maakunnallisten palveluiden ja kuntiin jäävien palveluiden kesken, jos asiakkailta on mahdollisuus valita haluamansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Toimiva yhteistyö kuntiin jäävien varhaiskasvatus- ja perusopetuspalveluiden ja maakunnallisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kesken edellyttää selkeitten yhteistyön rakenteiden luomista. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä niitä subjektiivisia oikeuksia, joiden saamiseen lapsilla on varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa lakisääteinen oikeus ja kunnalla järjestämisvelvollisuus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö haluaa edelleen nostaa esiin sen, miten valinnanvapauslainsäädäntö vaikuttaa Lasten ja perheiden muutosohjelman (LAPE) tavoitteiden toteuttamiseen. Lakiehdotuksessa todetaan sen tarjoavan hyvät mahdollisuudet esimerkiksi lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman mukaisen perhekeskummallin toimeenpanoon. Opetus- ja kulttuuriministeriö korostaa sitä, että sen hallinnonalan palvelut eivät sisälly perhekeskuspalvelumalliin/ palvelukokonaisuuteen.

Lasten ja perheiden palvelujen tulisi muodostaa tarkoituksenmukainen kokonaisuus, joissa lapsi ja perhe saisivat joustavasti tarpeen mukaisia ja tarvitsemiaan palveluita oikea-aikaisesti. Esimerkiksi varhaiskasvatus on palvelu, jota tulee olla saatavilla lasten ja perheiden lähiympäristössä. Varhaiskasvatusta toteutettaessa toimiva yhteistyö lasten neuvolan kanssa on välttämätöntä. Varhaiskasvatuslain (36/1973) 11 e §:n mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, lastensuojelusta ja muusta sosiaalihuollosta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyöstä säädetään myös valtioneuvoston asetuksella neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011. Mikäli lastenneuvolan palvelut ovat valinnanvapauden piirissä, niin varhaiskasvatuksen toimipisteet joutuisivat luomaan yhteistyörakenteet ja käytännöt hyvin monen eri neuvolapalveluja antavan toimijan kanssa. Tämä voi hankaloittaa neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön toteuttamista. Yhteistyörakenteiden luomisessa on myös huolehdittava asiakastietojen siirrosta voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Jo nykyisinkin nämä tiedon siirtoon liittyvät kysymykset koetaan kentällä monin paikoin vaikeaksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa myös, että valinnanvapautta koskevan lainsäädännön valmistelussa on huolehdittava siitä, että esim. varhaiskasvatuksen henkilöstö saa edelleen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden antamaa konsultaatiota.

6. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei

- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

7. Edistääkö lakiluonnos toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa?

- a. kyllä
b. kyllä pääosin
c. ei pääosin
d. ei
e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

8. Antaako valinnanvapauslakiluonnos yhdessä muun maakunta- ja sote-uudistuksen kanssa riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

- a. kyllä
b. kyllä pääosin
c. ei pääosin
d. ei
e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kysymyksiä lakiluonnoksen yksityiskohdista

9. **Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa** säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveyspalveluista.

9a. Turvaavatko maakunnan liikelaitoksen suoran valinnan palvelujen tuotantoa koskevat säännökset (mm. 16 §) palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden kaikissa olosuhteissa?

- a. kyllä
b. kyllä pääosin
c. ei pääosin
d. ei
e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

9b. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty sote-keskuksen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

- a. liian laaja
b. sopiva
c. liian suppea

Vapaamuotoiset huomiot

9c. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty suunhoidon yksikköjen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

- a. liian laaja
- b. sopiva
- c. liian suppea

Vapaamuotoiset huomiot

9d. Onko lakiluonnoksen 18 § sote-keskuksen suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat palvelut?

9e. Onko lakiluonnoksen 18 § suunhoidon suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin suunhoidon yksiköissä tuotettavat palvelut?

9f. Ovatko säännökset (mm. 18 § ja 37 §) sosiaalihuollon osalta tarkoituksenmukaisia ja riittäviä?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

10. **Lakiluonnoksen 4 luvussa** säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos.

10a. Antaako lakiluonnoksen 21 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitos?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin

- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

10b. Entä antaako lakiluonnoksen 22 ja 23 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitoksen palveluyksikkö/yksiköt?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

11. **Lakiluonnoksen 5 luvussa** säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

11a. Onko lakiluonnoksen 24 §:ssä säädetty asiakasseteli sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

- a. liian laaja
- b. sopiva
- c. liian suppea

Vapaamuotoiset huomiot

11b. Onko maakunnan liikelaitoksella 24 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjen rajausten perusteella edellytykset turvata riittävät palvelut kustannustehokkaalla tavalla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

11c. Onko lakiluonnoksen 24 §:n sääntely riittävä erikoissairaanhoidon valtakunnallisen ja alueellisen palvelujärjestelmän turvaamisen näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

11d. Ovatko asiakasseteliä koskevat säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

11e. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun toteuttamisen näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

12. **Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin** henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

13. **Lakiluonnoksen 7 luvussa** säädettäisiin asiakkaan neuvonnasta ja ohjauksesta sekä palvelutarpeen arvioinnista. Lisäksi lakiluonnoksen 5 §:ssä säädettäisiin asiakkaalle tehtävästä yhdestä asiakassuunnitelmasta. Turvaavatko säännökset riittävän hyvin asiakkaan oikeudet sekä palvelujen toteuttamisen asiakkaan tarpeita vastaavasti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

14. **Lakiluonnoksen 8 luvussa** säädettäisiin palveluntuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä.

14a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

14b. Varmistaako hallintopäätöstä ja ehtojen asettamista koskeva sääntely (42 §) riittävät mahdollisuudet maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseen.

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

14c. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä lakiluonnoksentavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

15. **Lakiluonnoksen 9 luvussa** säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palveluntuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset lakiluonnoksentavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Lakiluonnoksen 10 luvussa säädettäisiin palveluntuottajalle suoritettavista korvauksista.

16a. Ottavatko sote-keskuksen kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat tekijät riittävästi huomioon asiakkaiden erilaiset palvelutarpeet ja niiden aiheuttamat kustannukset?

- f. kyllä
- g. kyllä pääosin
- h. ei pääosin
- i. ei
- j. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

16b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

16c. Turvaavatko säännökset maakunnan liikelaitoksen sote-keskukselle ja yksityisen sotekeskukselle yhdenvertaiset toimintaedellytykset?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

16. **Lakiluonnoksen 12 luvussa** säädettäisiin lain voimaantulosta.

17a. Turvaavatko 85 §:n mukaiset asiakasseteliä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

17b. Turvaavatko 86 ja 88 §:n mukaiset sote-keskusta koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin

- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

17c. Turvaavatko 87 ja 89 §:n mukaiset suunhoidon yksiköitä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

17d. Turvaako esitys sosiaali- ja terveystalouden yksityisten tuottajien toimintaedellytykset?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

17e. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajina?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

17. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Esitetyn valinnanvapauslain vaikutusarvioinnin sivuilla 53–54 esitelty valinnanvapausuudistuksen tutkimuksellinen arviointi on erittäin kannatettava ja tärkeä uudistuksen seurannan ja päätöksenteon kannalta.

Valinnanvapauslakiesityksen vaikutusarvioinnin sivulla 44 (Kilpailu henkilöstöstä) osalta jää epäselväksi, tuleeko maakunnille mahdollisuus asettaa pätevyysvaatimuksia (koulutusvaatimuksia) yli sen mitä lainsäädännössä säädetään ammattioikeuksista ja kelpoisuuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että työmarkkinoille ei saisi syntyä uusia virallisia tai epävirallisia käytännön kelpoisuusvaatimuksia jotka vaikeuttavat työn ja koulutuksen kohtaamista. Tältä osin etenkin luvun 8 palveluntuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyt perustelutekstejä tulisi vielä selventää.

Sote-uudistus vaikuttaa vahvasti koulutus- ja osaamistarpeisiin. On tärkeää, että hallituksen esityksessä on kuvattu esimerkiksi palvelujen tuottamiseen ja maakuntien järjestämiseen liittyviä haasteita. Koulutusjärjestelmän näkökulmasta on tärkeää arvioida huolellisesti myös sote-uudistuksen vaikutukset koulutusmääriin. Vaikutusarvioinnin luvun 4.7 mukaan valinnanvapausehdotuksella ei itsessään olisi merkittäviä työllisyysvaikutuksia, eikä suoria vaikutuksia tarvittavan sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstön määrään, mutta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus kokonaisuudessaan johtaisi henkilöstötarpeen pienenemiseen toiminnan tehostumisen kautta. Vaikutusarvioinnin mukaan kunnista ja kuntayhtymistä maakuntien palvelukseen siirtyisi 203 500 sosiaali- ja terveydenhuollossa toimivaa henkilöä. Vaikutusarvioinnissa ei ole analysoitu mahdollisesti yksityiseltä sektorilla toimivien ammattilaisten siirtymistä julkisesti rahoitetun sote-järjestelmän piiriin. Vaikutusarvioinnista ei selviä, mihin oletus siitä, ettei henkilöstömäärä kasvaisi, perustuu. Muutosten luotettava ennakoiminen on keskeistä koulutusjärjestelmän kehittämiseksi.

Myös sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilasten harjoittelun liittyvät ongelmat tulee ratkaista. Ehdotetun valinnanvapauslain 54 §:ssä (Suoran valinnan palveluntuottajan velvoitteet) on viittaussäännös järjestämislain 23 §:ään (palvelujen tuottajan velvollisuudet).

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää ongelmallisena sitä, että ehdotettu valinnanvapauslaki ja ehdotettu järjestämislaki velvoittavat harjoittelupaikan tarjoamisen vain niiltä osin, kuin kyse on ehdotetun järjestämislain 38 §:ssä tarkoitetuista opiskelijoista, eli opiskelijoista joista maksetaan koulutuskorvausta. Koulutuskorvausta maksettaisiin ainoastaan kustannuksia, jotka aiheutuvat sosiaalihuollon ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden yliopistotasoisesta koulutuksesta ja siihen liittyvästä käytännön harjoittelusta sekä Euroopan talousalueeseen kuulumattoman valtion kansalaisen laillistamisen edellytyksenä olevasta palvelusta. Korvaus suoritetaan maakunnalle, joka ylläpitää yliopistollista sairaalaa. Korvauksen maksamisen edellytyksenä on yhteistyöalueen maakuntien ja koulutusta antavien yliopistojen välinen koulutussopimus.

Tämä sulkee pois kaikki ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskelija, jotka opiskelevat sosiaali- ja terveydenhuollon ammatteihin.

Sote-uudistuksen näkökulmasta on tärkeää huolehtia tulevaisuudessa riittävästä ja osaavasta työvoiman saatavuudesta tulevaisuudessa. Toisen asteen ammatillisen koulutuksessa sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneet lähihoitajat ovat suurin ammattihenkilöstä sote-alalla. Valinnanvapauslakia ja järjestämislakia tulee muuttaa niin, että myös palvelujen tuottajien tulee ottaa työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen lähihoitajaopiskelijoita. Ammatillinen osaaminen hyvän perushoidon mahdollistajana väestön vanhetessa kasvaa entisestään ja se luo tarvittavan perustan myös erikoissairaanhoidolle.

Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö uudistuu 1.1.2018 alkaen. Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) on lähtökohtaisesti asiakaslähtöinen ja osaamisperusteinen. Ammatillinen koulutus perustuu jatkossa jokaiselle koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laadittavaan henkilökohtaiseen

osaamisen kehittämissuunnitelmaan. Henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa ammattitaidon tai osaamisen hankkiminen ja osoittaminen suunnitellaan yksilöllisesti tutkinnon tai koulutuksen osittain. Samalla suunnitellaan myös, missä tarvittavaa osaamista hankitaan. Osaamista voi hankkia koulutuksen järjestäjän oppimisympäristöjen lisäksi työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä perustuen joko koulutusopimukseen tai oppisopimukseen. Koulutusopimukselle ei uudessa laissa määritellä vähimmäis- tai enimmäismäärää, vaan koulutusopimukseen perustuvan koulutuksen sisältö, kesto ja ajoittuminen perustuvat yksilön osaamistarpeeseen. Oppisopimuskoulutuksessa pääosa osaamisesta tulee hankkia käytännön työtehtävissä työpaikalla. Koulutusopimukseen perustuvassa koulutuksessa opiskelija on opiskelija, eikä saa koulutusopimuksen ajalta palkkaa tai muuta vastiketta. Oppisopimusopiskelija on työ- tai virkasuhteessa oppisopimustyöpaikkaan ja saa oppisopimuksen ajalta palkkaa.

Koulutusopimukseen perustuvassa koulutuksessa ei makseta koulutusopimustyöpaikan tarjoajalle korvausta (L 531/2017, 73 §). Tarkoitus on, että myöskään opiskelijasta työpaikalle aiheutuvia kustannuksia ei korvata, koska myös kulukorvaukset on tulkittavissa koulutuskorvauksiksi. Jos työnantajalle arvioidaan aiheutuvan kustannuksia oppisopimuskoulutuksesta, koulutuksen järjestäjä maksaa työnantajalle koulutuskorvausta siten kuin siitä koulutuksen järjestäjän ja työnantajan välisessä oppisopimuskoulutuksen järjestämisestä koskevassa sopimuksessa sovitaan.

Kaikilla sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen ja tämä tulee varmistaa ehdotettua järjestämislakia ja valinnanvapauslakia muuttamalla.

Lisäksi ehdotetun valinnanvapauslain pykälän 24 (Asiakassetelipalvelut) perustelutekstissä on huomioitu, että asiakassetelien myöntämisessä voi olla kauaskantoisia seurauksia palvelun tuottajan mahdollisuuksia toimia terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutuspaikkana.

Ratkaisuna opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että ehdotettua järjestämislakia ja ehdotettua valinnanvapauslakia muutetaan siten, **että kaikilla sosiaali- ja terveydenhuollon ammatteihin opiskelevilla on tosiasialliset yhtäläiset mahdollisuudet päästä koulutukseen kuuluvaan harjoitteluun, ja että erilaisille sote-palvelujen tuottajille luodaan tähän riittävät kannusteet ja velvoitteet.** Ehdotettua valinnanvapauslakia tulisi vielä kehittää siten, että myös se turvaa mahdollisuudet kaikkien sosiaali- ja terveydenhuollon ammatteihin johtavien koulutusten harjoitteluun.

Valinnanvapauslaki-esityksen ehdotettuja pykälä 39 § (Suoran valinnan palveluntuottajia koskevat vaatimukset), 42 § (Maakunnan asettamat ehdot palveluntuottajille) ja 43 § (Palveluntuottajien ehtoja koskeva hallintopäätös) tulisi niin ikään vielä tarkastella uudelleen edellä mainitusta näkökulmasta. Jotta tarvittavan yhtäläisen harjoittelumahdollisuuden järjestäminen kaikilla koulutuksen tasoilla maan eri osissa olisi turvattu, niin maakunnan tulee voida sisällyttää harjoittelijoiden ottovelvoite myös asiakassetelipalvelun tuottajille.

Pykälän 18 1 momentin kohdassa 7 säädettäisiin sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilön antama sosiaalihuollon neuvonnasta ja ohjauksesta sote-keskuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää että tehtävän edellyttämää kelpoisuutta ei rajattaisi, vaan maakunnalla tulisi olla oikeus päättää mitkä sosiaalihuollon ammattihenkilöt voisivat antaa pykälän mukaista neuvontaa ja ohjausta, jotta esimerkiksi pula sosiaalityöntekijöistä ei entisestään lisääntyisi.

18. Miten arvioisitte uudistuksen vaikuttavan oman organisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?
19. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta
20. Yksilöidyt muutosehdotukset lakiluonnokseen

Kansliapäällikkö

Anita Lehikoinen

Neuvotteleva virkamies

Merja Niemi